

APROBAT

Consiliul Uniunii Avocaților
din Republica Moldova
Decizia nr. 2 din 30.03.2012

GHIDUL AVOCATULUI ÎN APĂRARE

Proiectul ghidului a fost elaborat în baza Cartei Principiilor Fundamentale ale Avocatului European și a Standardelor de activitate profesională ale Avocaților Publici (Biroul Asociat de Avocați „Avocații Publici”), în cadrul proiectului Fundației Soros – Moldova „Promovarea unui sistem durabil de asistență juridică garantată de stat în Republica Moldova, Componenta: Dezvoltarea metodei de evaluare colegială a serviciilor acordate de avocați prin evaluarea dosarelor (peer review) în Republica Moldova”, implementat în anul 2011.

În cadrul proiectului respectiv au fost implicați următorii avocați: Igor Ciobanu, Mariana Criclivaia, Daniela Cojocaru, Alexei Croitor, Violeta Gașitoi, Veronica Mihailov, Natalia Moloșag, Mihai Lupu, Roman Zadoinov, Valeriu Pleșca, Ludmila Spînu, Tatiana Danilescu, Victor Munteanu și Nadejda Hriptievski (coordonator).

Proiectul a fost aprobat de Consiliul Uniunii Avocaților, după o revizuire a acestuia, inclusiv îmbunătățirea și completarea cu prevederi adiționale (spre exemplu, ghidul ar putea fi completat cu prevederi referitoare la reprezentarea victimei și/sau martorului în procesul penal, recomandări ce țin de acțiunea civilă în procesul penal, asistența în materie penală internațională, care nu au fost incluse în proiect).

1. PREVEDERI GENERALE:

- 1.1. Ghidul avocatului în apărare (în continuare Ghidul) conține un set de recomandări pentru acordarea asistenței juridice de către avocat în procesul penal. Asistența juridică trebuie să fie reală și efectivă. Ghidul își propune o abordare practică, în vederea îndrumării avocatului pe parcursul cauzei cu privire la momentele-cheie ce urmează a fi respectate pentru a asigura calitatea asistenței juridice acordate. Ghidul conține, de asemenea, recomandări cu privire la ținerea unui dosar în apărare, care este esențial pentru o asistență calitativă și este una dintre dovezile principale cu privire la munca avocatului pe cauza respectivă;
- 1.2. Ghidul predetermină cerințele minime de apărare calitativă. Avocatul poate utiliza orice alte mijloace legale adiționale de apărare în vederea asigurării drepturilor clientului său;
- 1.3. Ghidul este elaborat în temeiul reglementărilor și practicilor internaționale cu privire la apărarea efectivă, reglementărilor naționale cu privire la procedura penală și activitatea avocaților;
- 1.4. Prevederile prezentului ghid se aplică tuturor avocaților care apără clienții în procesul penal, indiferent dacă este client care achită personal serviciile juridice ale avocatului sau este beneficiar al asistenței juridice garantate de stat;
- 1.5. Prevederile ghidului se aplică, în măsura în care sunt relevante, oricărui altor angajați sau colaboratori ai cabinetului avocatului sau biroului asociat de avocați;

1.6. Avocatul își organizează activitatea în cadrul cabinetului avocatului sau biroului asociat de avocați conform normelor interne ale acestora;

1.7. Toate actele / documentele întocmite de avocat corespund următoarelor criterii care asigură calitatea și oportunitatea acestora: sunt întocmite corect, adică potrivit prevederilor normative în vigoare și regulilor gramaticale, sunt redactate logic, bine structurate, corecte din punct de vedere juridic și sunt oportune în circumstanțele cauzei.

2. PRINCIPIILE DE ACTIVITATE ALE AVOCATULUI ÎN APĂRARE

2.1. **Demnitatea și onoarea** – avocatul este dator să se abțină de la conduita dezonorantă și manierele care ar putea dezonoara profesia de avocat în activitatea sa juridică, în alte activități profesionale sau chiar în viața privată. Conduita dezonorantă poate conduce la anumite sancțiuni, inclusiv în cazurile cele mai grave, excluderea din profesie.

2.2. **Corectitudinea și încrederea în relația avocat-client** – relațiile dintre avocat și client sunt bazate pe onestitate, probitate, echitate, corectitudine, sinceritate și confidențialitate. Stabilirea unei relații de încredere între avocat și client constituie un element important al reprezentării calitative a clientului. Încrederea poate fi stabilită doar dacă integritatea, competența și profesionalismul avocatului nu sunt compromise. Toată informația parvenită de la client sau din alte surse poate fi folosită doar în interesul clientului.

2.3. **Calitatea apărării** – avocatul trebuie să asigure o apărare consecutivă, reală și efectivă a clientului la toate etapele procesului pentru care și-a asumat angajamentul;

2.3.1. Apărarea trebuie să fie practică și efectivă și nu una iluzorie. Scopul principal al activității avocatului este reprezentarea calitativă a clientului și asigurarea celui mai bun posibil rezultat pentru client, în contextul cauzei respective, prin metode legale de apărare. În acest scop, avocatul va utiliza toate posibilitățile legale și adecvate pentru promovarea în cel mai bun mod a intereselor clientului său și va lua toate măsurile pentru a se asigura că ultimul beneficiază de un proces echitabil;

2.3.2. Avocatul nu poate participa în proces fără a lua cunoștință, în prealabil, de materialele dosarului. Avocatul trebuie să studieze temeinic toate materialele cauzelor pe care le-a preluat spre reprezentare.

2.4. **Loialitatea față de client și reprezentarea axată pe client** – obligația primară a avocatului este reprezentarea intereselor clientului său. Astfel, avocatul ia toate măsurile legale pentru a asigura un proces echitabil clientului său. Avocatul

construiește strategia de apărare pornind dela interesele clientului și doar în consultare cu acesta;

- 2.4.1. Avocatul trebuie să informeze clientul în legătura cu situația curentă a asistenței și reprezentării și să răspundă cu promptitudine oricăror solicitări de informare din partea clientului. Avocatul va explica clientului împrejurările cauzei, situația curentă, posibilele evoluții viitoare și eventualele rezultate, în mod rezonabil, corespunzător cu împrejurările concrete ale cazului. În același mod avocatul va informa și clientul aflat în detenție, inclusiv prin vizitarea acestuia la locul de detenție;
- 2.4.2. Avocatul reprezintă apărarea într-un proces penal, fiind parte a procesului egală în drepturi cu acuzarea de stat. Avocatul apără activ clientul său, colectând probe noi, și nu se limitează doar la reacționarea la acuzațiile aduse. Avocatul nu sfătuiește clientul să-și recunoască vina decât dacă este absolut convins că acuzarea de stat are suficiente probe pentru a dovedi vinovăția clientului său. Avocatul nu poate acționa contrar intereselor legitime ale clientului, să adopte o strategie de apărare fără a o coordona cu clientul, cu excepția cazurilor în care clientul își recunoaște vinovăția. Astfel, avocatul poate pleda pentru nevinovăția clientului și în situația în care clientul își recunoaște vinovăția;
- 2.4.3. Avocatul care a ales strategia de apărare nu poate cere clientului său să urmeze aceeași strategie și / sau să se renunțe la propria strategie. În situația în care clientul se va abate de la poziția de apărare coordonată cu avocatul, ultimul îl va corecta, dar va evita să-l dezaprobe în public pe client;
- 2.4.4. Avocatul se va strădui să determine cauza comportamentului infracțional al clientului și va întreprinde acțiuni rezonabile pentru a consilia clientul să se adreseze serviciilor sociale, de sănătate și de alt gen, care ar putea ajuta, eventual, clientul să-și soluționeze problemele, care l-au determinat să comită infracțiunea, cu scopul de a preveni întoarcerea acestuia în mediul penal. Această recomandare se referă, în special, la cauzele ce țin de comiterea infracțiunii din cauze social-economice, familiale sau de sănătate.

2.5. Independența și integritatea - avocatul își exercită activitatea cu onestitate, integritate și independență.

- 2.5.1. Respectul față de supremația legii și administrarea echitabilă a justiției - acționând în numele și în interesele clientului, avocatul trebuie să acționeze cu onestitate și integritate și să nu ducă cu rea-credință organul de urmărire penală sau instanța de judecată în eroare;
- 2.5.2. Avocatul este independent de orice influență sau presiune externă în procesul de apărare a clientului și se conformează doar prevederilor legale, normelor deontologice ale profesiei de avocat și recomandărilor din ghidul avocatului în apărare. Avocatul are datoria de a menține independența sa profesională și nu a permite ca aceasta să fie compromisă de către organul de urmărire penală /acuzare, instanța de judecată, orice autoritate publică, precum și orice altă persoană fizică sau juridică. În cazul în care avocatul preia spre reprezentare beneficiari ai asistenței juridice garantate de stat, remunerarea avocatului din partea statului nu constituie o interferență în independența avocatului;
- 2.5.3. Avocatul trebuie să rămână, de asemenea, independent față de clientul său dacă avocatul dorește să se bucure de încrederea terților și a instanței de judecată.

Un avocat nu poate asigura o calitate înaltă a serviciilor sale fără a rămâne total independent față de clientul său. Apartenența avocatului la o profesie liberă și autoritatea care derivă din apartenența respectivă îl va ajuta să-și mențină independența. Unele dintre cele mai delicate probleme legate de conduita profesională apar din interacțiunea dintre principiul loialității față de client și principiile care stabilesc datoriiile mai largi ale avocatului, cum sunt demnitatea și onoarea, respectul față de colegi și, în special principiul respectului față de supremația legii și administrarea echitabilă a justiției. În cazul apariției problemelor de acest gen, avocatul trebuie să-i explice clientului că nu-și încalcă principiile și nu-și compromite atribuțiile de apărător, înaintând un caz neonest, în numele clientului, în instanța de judecată, în alte organe de drept sau alte autorități publice.

2.6. Reacționarea efectivă și promptă la toate încălcările

- avocatul urmărește ca drepturile clientului să fie respectate și reacționează la toate încălcările comise de organele de urmărire penală și/sau instanța de judecată, prin care se prejudiciază drepturile clientului său. Avocatul reacționează prin intervenții verbale în timpul tuturor acțiunilor procesuale penale și al ședințelor de judecată, urmărind consemnarea acestora în procesele-verbale, sau prin depunerea cererilor, plângerilor, obiecțiilor, pornind de la specificul celor contestate.

2.7. Confidențialitatea - informația obținută de la client în procesul de acordare a asistenței juridice este confidențială și constituie secret profesional;

- 2.7.1. Obligația de a păstra secretul profesional este absolută și nelimitată în timp;
- 2.7.2. Obiectul secretului profesional îl constituie chestiunile cu care o persoană s-a adresat pentru asistență juridică avocatului, esența consultațiilor oferite de avocat, procedeele de strategie și tactică ale apărării sau reprezentării, datele privind persoana care a solicitat asistență juridică și alte împrejurări care rezultă din activitatea profesională a avocatului într-o cauză anumită. Tot ceea ce dezvăluie clientul avocatului, împreună cu toate circumstanțele, și tot ceea ce este dezvăluit în mod confidențial de către alt avocat va rămâne informație confidențială;
- 2.7.3. Obligația de păstrare a confidențialității informației obținute de la client se extinde asupra tuturor activităților avocatului și asociațiilor biroului, precum și oricărui alt angajat sau colaborator al cabinetului sau biroului asociat de avocați în cadrul căruia activează avocatul. La asocierea în cadrul biroului asociat de avocați și la angajarea în cadrul cabinetului sau biroului asociat se recomandă încheierea unui acord de confidențialitate între toți membrii / colaboratorii / angajații cabinetului sau biroului asociat;
- 2.7.4. Nici o presiune a unei autorități publice sau de altă natură nu-l poate obliga pe avocat să divulge secretul profesional, cu excepția cazurilor expres prevăzute de lege sau pentru a intenta o acțiune ori pentru a asigura apărarea în cadrul unui litigiu între avocat și client;
- 2.7.5. Avocatul va informa clientul său despre principiul confidențialității și se va convinge că ultimul l-a înțeles. Înainte de a utiliza orice informație primită în rezultatul exercitării apărării clientului, avocatul va primi consimțământul acestuia.

2.8. Evitarea conflictelor de interes - avocatul respectă prevederile legislației în vigoare cu privire la evitarea conflictelor de interes. Astfel, un avocat nu consultă sau apără mai mult de un client în aceeași cauză atunci când interesele acestora sunt conflictuale sau când există realmente riscul de a apăra un astfel de conflict. De asemenea avocatul se va abține să participe în calitate de apărător atunci când conflictul de interes se referă la persoana sa, când secretul profesional riscă să fie violat sau când independența sa riscă să fie pusă la îndoială;

2.8.1. Avocatul nu trebuie să accepte o cauză a unui nou client, dacă secretul informațiilor încredințate de un vechi client riscă să fie violat sau atunci când cunoașterea de către avocat a cauzelor vechiului său client îl favorizează pe noul client în mod nejustificat;

2.8.2. Avocații din același birou nu reprezintă interesele a doi sau mai mulți clienți în aceeași cauză, dacă există un conflict de interes sau un risc evident a unui potențial conflict de interes. În cazul apariției conflictului de interes sau a potențialului risc, avocatul anunță clientul și Oficiul Teritorial, în cazul acordării asistenței juridice garantate de stat, pentru a numi un avocat din alt birou;

2.8.3. În general, conflictul de interes în apărare depinde de tipul procesului, de bănuială, învinuirea înaintată fiecăruia dintre clienți, de asemenea de poziția clienților față de bănuiala/învinuirea înaintată. Interdicția de a apăra mai multe persoane în proces se aplică dacă există divergențe între pozițiile clienților vis-a-vis de bănuiala/învinuirea înaintată. Aceste divergențe însă pot să nu fie evidente la început, atunci când avocatul preia cauza penală și pot să apară pe parcursul urmăririi penale sau judecării cauzei. Pentru a se asigura, în situația în care apără mai mulți clienți pe aceeași cauză, avocatul trebuie să aibă acordul fiecăruia din ei referitor la apărarea celui alt (celorlalți) clienți. Anume avocatul care preia cauza în privința mai multor clienți va analiza, în baza probelor pe care le deține, dacă poziția și interesele unui client sunt contradictorii poziției și intereselor altui client. Aceasta o va face în urma discuției cu fiecare dintre clienți. Dacă contradicția va fi evidentă, avocatul va renunța să apere unul dintre clienți. În acest ultim caz avocatul va informa clientul asupra motivelor conflictului de interes și îi va explica că are dreptul să angajeze un alt avocat;

2.8.4. O deosebită atenție urmează a fi acordată cauzelor în care clienții apărați de același avocat au diferite calități, spre exemplu organizator, instigator, executor, complice sau atunci când unuia dintre clienți i se incriminează o infracțiune mai mult ori mai puțin gravă. În asemenea cazuri, dacă toți clienții au aceeași poziție vis-a-vis de învinuirea înaintată (recunosc ori nu), toți iau aceeași poziție (să dea ori să nu dea declarații), nu se învinuiesc reciproc și nu descriu circumstanțele cauzei în mod diferit, atunci nu există un conflict de interes între aceștia. Dar, în momentul în care s-a schimbat această poziție, avocatul urmează să renunțe să apere clienții între care există conflicte de interes și să accepte să apere pe cei între care nu există acest conflict;

2.8.5. În cazul în care avocatul trebuie să renunțe la apărarea unuia sau câțiva clienți pe aceeași cauză, între care există conflict de interes, avocatul renunță la clientul / clienții preluați ulterior. În cazul preluării simultane a clienților, avocatul decide la care client / clienți va renunța.

2.9. Reprezentarea fără discriminare a oricărui client - avocatul tratează toți clienții corect și fără discriminare directă sau indirectă pe motiv de rasă, culoare, naționalitate sau cetățenie, origine etnică sau etnie, limbă, religie sau convingere religioasă, sex, vârstă, naștere, stare a sănătății, dizabilitate, orientare sexuală, opinie, apartenență politică, avere, origine socială, apartenență la o categorie de persoane defavorizate.

2.10. Renunțarea motivată la apărarea clientului și refuzul motivat de a prelua reprezentarea unui client - avocatul nu este în drept să renunțe fără motive întemeiate la apărarea clientului său, decât în conformitate cu legislația în vigoare.

2.10.1. Astfel, avocatul nu este în drept să-și înceteze în mod arbitrar împuternicirile de apărător, să împiedice invitarea unui alt apărător sau participarea lui în această cauză. Avocatul nu este în drept să transmită altei persoane împuternicirile sale de a participa în cauza respectivă fără acordul clientului;

2.10.2. Avocatul poate renunța la apărarea clientului în cazul în care:

2.10.2.1. clientul insistă asupra unei strategii de apărare pe care avocatul o apreciază ca având potențiale consecințe legale negative. În acest caz avocatul va atenționa clientul cu privire la consecințele strategiei respective de apărare și, după caz, poate să rezilieze contractul de asistență juridică;

2.10.2.2. avocatul nu-și poate îndeplini obligațiile din cauza bolii, unei călătorii îndelungate, imposibilitatea de a comunica cu clientul în limba pe care ultimul o înțelege și alte motive similare;

2.10.2.3. clientul îi solicită să adopte un comportament ilegal, să încalce etica profesională ori comportamentul clientului vis-à-vis de avocat este ilegal, violent, amenințător or abuziv;

2.10.3. Avocatul poate refuza reprezentarea unui client în cazul existenței unui conflict de interes, volumului de lucru mare, incompetenței sau lipsei specializării în domeniul solicitat. Avocatul poate, în cazuri excepționale, refuza reprezentarea unui client, dacă din motive întemeiate reprezentarea respectivă ar fi contrară apărării intereselor clientului. De asemenea, avocatul poate refuza preluarea unui client dacă avocatul este specializat într-un alt domeniu al jurisprudenței decât cel al cauzei clientului. În acest caz avocatul explică clientului motivul nepreluării cauzei sale și poate recomanda alți avocați specializați în domeniul relevant.

2.11. Pregătirea profesională – pregătirea profesională și dezvoltarea abilităților de analiză normativă și de aplicare corectă a legislației în practică sunt domenii de investire continuă a avocatului prin diverse modalități: documentarea cu jurisprudența Curții Europene pentru Drepturile Omului, practica judiciară a instanțelor judecătorești naționale și legislația în vigoare; organizarea și participarea la întruniri, seminare, conferințe, mese rotunde și alte forme de instruire și schimb de experiență; analiza reglementărilor în materie, de lege lata și a literaturii de specialitate, precum și alte modalități utile.

2.12. Respectul față de colegi - administrarea eficientă a justiției cere ca avocații să aibă un comportament respectuos unii față de alții, pentru ca litigiile să fie soluționate într-un mod civilizat. De asemenea, este în interesul comun al avocaților ca aceștia să acționeze cu bună-credință unii față de alții și

să nu înșele;

2.12.1. Respectul reciproc dintre colegii de breaslă facilitează administrarea eficientă a justiției, servește la soluționarea conflictelor pe cale amiabilă și este în interesul clienților;

2.12.2. Avocatul tinde să preia preponderent cauze de la etapa inițială a acestora. În unele cazuri, cum ar fi renunțarea apărătorului la apărare sau schimbarea apărătorului din alte motive, avocatul poate prelua cauza la o etapă avansată. În asemenea cazuri, avocatul preia cauza doar dacă este sigur că avocatul precedent nu va mai interveni în prezenta cauză. Certitudine acestui fapt constituie cererea clientului privind schimbarea apărătorului. În cazul acordării asistenței juridice garantate de stat este necesară cererea clientului privind schimbarea apărătorului și/sau decizia Oficiului Teritorial de desemnare a avocatului.

2.13. Ținerea dosarului apărării – avocatul ține dosare de asistență juridică în apărare pentru fiecare client apărât. Astfel, avocatul deschide dosarul în apărare de la momentul preluării spre reprezentare a clientului, în care include toate materialele importante pe cauză, care diferă în funcție de etapa la care avocatul a preluat dosarul, până la finisarea acordării asistenței juridice, dacă aceasta nu coincide cu momentul finisării cauzei. Mai jos sunt prezentate și recomandări cu privire la ținerea dosarului în apărare.

3. RECOMANDĂRI GENERALE CU PRIVIRE LA APĂRARE, APLICABILE PENTRU ORICE ETAPĂ PROCESUALĂ

3.1. Avocatul preia cauza din momentul semnării contractului de asistență juridică cu clientul. În cazul acordării asistenței juridice garantate de stat, avocatul preia cauza fără întârziere din momentul desemnării de către Oficiul Teritorial sau conform procedurii prevăzute pentru acordarea asistenței juridice de urgență, începând pregătirea pentru apărarea efectivă a clientului;

3.2. După asumarea angajamentului de a participa în cauza penală, avocatul va lua cunoștință de materialele cauzei, la care are acces, va face copii (după caz și pentru client), oferind clientului consultație cu trimitere la materialele concrete din cauza penală. Acest fapt va spori încrederea clientului față de avocat și va face consultarea mai efektivă;

3.3. Avocatul investighează toate circumstanțele cauzei în termeni rezonabili pentru a determina toate sursele potențiale de informație importantă pentru cauza respectivă;

3.4. Avocatul utilizează toată informația obținută de la client sau alte surse în interesele clientului reprezentat;

3.5. De la preluarea cauzei avocatul analizează, în primul rând, dacă prevederile legale și circumstanțele cauzei permit liberarea de răspundere penală sau de pedeapsa penală și, la prima ocazie, discută cu clientul posibilitățile relevante;¹

3.5.1. În cazul aplicabilității instituției împăcării părților, avo-

catul explică clientului procedura, contactează rudele clientului în vederea obținerii informației necesare, colectează altă informație necesară și discută cu partea vătămată sau avocatul acesteia posibilitatea împăcării. Dacă este necesar, avocatul implică un mediator profesionist pentru medierea conflictului. Avocatul anunță procurorul despre posibilitatea aplicării împăcării, dacă procurorul nu a inițiat deja procedura, la momentul considerat potrivit (de client și avocat) în vederea întocmirii acordului de împăcare;

3.6. Dacă tipul și circumstanțele cauzei, precum și prevederile legale relevante, permit liberarea de răspundere penală sau de pedeapsa penală, avocatul discută această posibilitate cu clientul cât de curând posibil și, dacă clientul este de acord, ia toate măsurile pentru a asigura liberarea de răspundere penală sau de pedeapsa penală;

3.7. Avocatul participă la toate acțiunile procesuale la care participă clientul reprezentat. În acest sens, pentru a evita efectuarea anumitor acțiuni procesuale cu participarea clientului în absența avocatului, ultimul va înainta cerere scrisă organului de urmărire penală pentru ca toate acțiunile de urmărire penală petrecute cu participarea clientului să aibă loc în prezența avocatului. În caz de imposibilitate de a participa la acțiunile procesuale respective, avocatul anunță clientul și organul sau instanța care efectuează acțiunea procesuală respectivă. După efectuarea acțiunii procesuale, avocatul ia cât de curând posibil legătura cu clientul și organul sau instanța care a efectuat acțiunea procesuală respectivă, pentru a lua cunoștință cu rezultatele acesteia și a semnala orice eventuală încălcare admisă;

3.8. Avocatul asigură o conduită etică ireproșabilă în fața tuturor instituțiilor și instanțelor de judecată, așa după cum prescriu normele juridice și etice în vigoare;

3.9. Avocatul tratează cu onorabilitate și delicatețe fiecare client, elaborează soluții individuale eficiente, în centrul activității acestora situându-se întotdeauna exigențele și obiectivele clienților;

3.10. Avocatul oferă clienților cea mai bună și cea mai eficientă consultanță posibilă pentru a-și rezolva în cel mai scurt timp problemele legate de cauza penală respectivă. Datorită cunoștințelor și a experienței acumulate se implică cu sârguință, promptitudine și seriozitate în orice cauză;

3.11. Avocatul colectează și solicită administrarea de probe conform procedurilor legale, participă la cercetarea acestora și formulează cereri, fiind înzestrat cu drepturi egale în fața instanței de judecată în raport de toți participanții la proces;

3.12. Avocatului i se recomandă să aibă posibilitatea să ofere clienților soluții juridice prin utilizarea de mijloace de comunicare moderne pentru asigurarea transmiterii prompte a informației, asigurarea deplină a confidențialității, precum și pentru dezvoltarea unei rețele profesionale cu scopul promovării dreptului la apărare în practica transfrontalieră;

3.13. În procesul penal avocatul desfășoară activități de mediere, participând la acorduri sau la concilieri directe în relațiile clientului cu alți participanți și adoptă forme noi de pregătire profesională suplimentară pentru completarea abilităților de comunicare și armonizare a intereselor diver-

1 A se vedea, în acest sens, și Recomandarea (2002)21 din 25 octombrie 2000 a Consiliului de Miniștri al Consiliului Europei, conform căreia una din îndatoririle avocatului este încercarea de a rezolva cauza mai întâi pe cale amiabilă.

gente, ori aflate în conflict, apte de a fi armonizate prin tehnici de dialog argumentat și de tranzacționare, constante ale standardelor profesiei de avocat;

3.14. Avocatul își exercită activitatea în mod eficient, neadmițând irosirea nejustificată a banilor publici sau a clientului, inclusiv prin evitarea pierderii timpului prin așteptarea nerezonabilă a începerii acțiunii procesuale sau a ședinței de judecată planificate. Astfel, în orice caz de tergiversare nejustificată a momentului începerii acțiunii procesuale sau ședinței de judecată planificate, avocatul poate depune plângere conform procedurilor relevante împotriva persoanei, care a cauzat tergiversarea respectivă;

3.15. Avocatul reprezintă clientul până la finisarea cauzei, asigurând continuitatea asistenței juridice, cu excepția cauzelor în care clientul renunță la avocat sau avocatul renunță la client.

4. URMĂRIREA PENALĂ (FAZA PREJUDICIARĂ)

4.1. Recomandări generale aplicabile la etapa de urmărire penală:

4.1.1. Pentru a asigura participarea avocatului la toate acțiunile procesuale la care participă clientul, avocatul ia toate măsurile pentru a-și planifica adecvat timpul, inclusiv solicită organului de urmărire penală respectarea termenului legal de anunțare a apărătorului despre data, timpul și locul desfășurării acțiunii procesuale preconizate;

4.1.2. Avocatul efectuează propria investigație asupra cauzei pentru a asigura reprezentarea efectivă a clientului și, după evaluarea personală a valorii probante a informației colectate, solicită organului de urmărire penală administrarea probelor conform procedurilor relevante. Această investigație poate include, dar nu se limitează la următoarele:

4.1.2.1. Examinarea locului comiterii infracțiunii prin cercetare minuțioasă a detaliilor relevante, făcând notițe, înregistrări foto sau video ale aspectelor relevante, cu excepția cauzelor în care locul comiterii infracțiunii nu poate servi drept o potențială sursă de probe ale apărării sau locul respectiv este inaccesibil din motive obiective;

4.1.2.2. Identificarea potențialilor martori ai poziției apărării, discutând cu toate persoanele menționate de client în vederea identificării acelor, care ar da declarații în apărarea clientului. În funcție de circumstanțele cauzei și informația relatată de martori, avocatul decide necesitatea și oportunitatea de a-i solicita organului de urmărire penală audierea martorului;

4.1.2.3. Dacă avocatul are nevoie de obținerea unor cunoștințe de natură extrajudiciară prin solicitarea expertizei sau consultației specialistului în susținerea unei anumite poziții de apărare sau a combaterii acuzației, avocatul solicită desemnarea unui expertize sau a unui specialist în condițiile prevăzute de legislația în vigoare. În cazul refuzului, avocatul va ataca conform procedurii în vigoare.

4.2. Recomandări, aplicabile până și în timpul primei întrevederi cu clientul:

4.2.1. Avocatul preia cauzele conform orarului propriu de lucru. În cauzele de acordare a asistenței juridice garantate de stat, avocatul preia cauzele respective conform graficului de serviciu stabilit de Oficiul Teritorial. În zilele de serviciu pentru preluarea solicitărilor de asistență juridică de urgență, avocatul se asigură că este disponibil la orice moment, omițând orice impediment în acest sens;

4.2.2. La prima întvedere cu clientul, după preluarea cauzei, avocatului se recomandă să cunoască învinuirea adusă clientului. În cazul în care clientul este în detenție, din momentul preluării cauzei sau desemnării de către Oficiul Teritorial până la prima întvedere cu clientul, avocatul revizuieste prevederile legale și practica judiciară corespunzătoare și ia toate măsurile necesare în vederea asigurării accesului la materialele dosarului;

4.2.3. În cazul acordării asistenței juridice de urgență avocatul se prezintă la organul, care a solicitat desemnarea avocatului, nu mai târziu de două ore din momentul recepționării solicitării;

4.2.4. Avocatul în toate cauzele insistă asupra unei întrevederi în condiții de confidențialitate cu clientul până la prima audiere a clientului, în absența terților persoane;

4.2.5. La începutul primei întrevederi cu clientul avocatul se prezintă și explică clientului poziția sa procesuală. În cazul în care avocatul acordă asistență juridică garantată de stat, avocatul trebuie să explice clientului că serviciile sale nu sunt cu plată, fiind achitate din bugetul de stat;

4.2.6. La prima întvedere cu clientul avocatului i se recomandă să stabilească relații de încredere cu clientul. Avocatul îi explică drepturile clientului, în mod clar și pe înțelesul clientului, evitând termeni juridici dificili pentru client, precum și rolul avocatului. Avocatul adresează întrebări pentru a identifica toate necesitățile urgente ale clientului său. Dacă circumstanțele o cer, avocatul ia măsurile necesare pentru a-i fi efectuată o expertiză medico-legală sau a unui control medical al clientului său. Dacă sunt urme vizibile de violență, avocatul fixează acest fapt, inclusiv dacă este posibil și prin fotografierea clientului până măsurile necesare au fost dispuse;

4.2.7. Doar după ce avocatul a clarificat necesitățile urgente ale clientului și s-a convins că starea sănătății a clientului, inclusiv cea psihologică, îi permite să discute despre circumstanțele cauzei și învinuirile aduse de organul de urmărire penală, avocatul inițiază discuția despre circumstanțele cauzei. Avocatul va urmări să stabilească următoarele: circumstanțele reținerii clientului (dacă acesta este reținut), informația necesară pentru a înainta demersul de eliberare a clientului, dacă acesta este reținut, sau pentru aplicarea unei măsuri non-privative de libertate; să stabilească dacă clientul a discutat cu orice reprezentant al poliției sau organului de urmărire penală și informația pe care a transmis-o acestora și alte circumstanțe relevante. Avocatul explică importanța relatării tuturor circumstanțelor cauzei, în special toată informația pe care clientul a transmis-o sau știe că poate fi obținută de organul de urmărire penală, pentru a asigura o apărare efectivă. Avocatul nu insistă și evită întrebarea cu privire la comiterea infracțiunii de către clientul său, limitându-se doar la discuții cu privire la poziția adoptată în cadrul procesului. Avocatul explică clientului că rolul avocatului este de

a apăra clientul, indiferent de vinovăția acestuia;

- 4.2.8. Doar după ce avocatul s-a convins că clientul a înțeles învinuirea ce i se aduce, drepturile procesuale și opțiunile care le are, avocatul inițiază discuțiile cu privire la poziția apărării și comportamentul clientului, după caz, pentru întreaga etapă procesuală sau doar pentru perioada când sunt necesare acțiunile de urmărire penală de urgență. Avocatul explică clientului că strategia de apărare se formează pe parcursul evoluției cauzei. La etapa urmăririi penale clientul care are statutul de bănuț, învinuit, conform drepturilor procesuale are mai multe opțiuni: poate să facă declarații, ori să refuze să le facă, să participe la acțiunea procesuală ori să refuze să participe, să recunoască bănuțala, vinovăția în comiterea infracțiunii incriminate, să o recunoască parțial, ori să nu o recunoască. Dacă la etapa inițială a urmăririi penale, când avocatul și clientul au foarte puțină informație din dosarul penal, nu cunosc de ce probe dispune partea acuzării, sunt efectuate acțiuni de urmărire penală de urgență (reținerea, audierea imediat după reținere, percheziția, etc.) nu este încă clară poziția apărării, este recomandat ca clientul să se abțină să dea declarații. Avocatul va explica clientului că nu e târziu niciodată să facă declarații, chiar dacă a refuzat la o anumită etapă să le facă. Avocatul trebuie să explice clientului că schimbarea ulterioară a declarațiilor acționează în detrimentul apărării, iar instanța de judecată va avea un motiv în plus să le dea acestora o apreciere critică, de aceea este recomandabil de a se abține de la declarații decât de a da unele declarații și apoi a le schimba. Avocatul îl va ajuta pe client să se pregătească în așa fel ca declarațiile sale să nu contravină probelor pe care clientul nu le contestă, și să fie credibile;
- 4.2.9. Avocatul se întâlnește periodic cu clientul pentru a informa clientul despre evoluția cauzei și a fortifica și menține relația de încredere cu clientul său, precum și pentru a discuta strategia de apărare;
- 4.2.10. Locul întâlnirilor este biroul avocatului, recomandabil înzestrat cu spațiu separat destinat întrevederilor cu clienții în condiții de confidențialitate. În cazul clienților reținuți sau aflați în detenție preventivă, avocatul îl vizitează în locul de detenție;
- 4.2.11. Timpul și periodicitatea întâlnirilor se decid de avocat reieșind din circumstanțele cauzei. Dacă nu este necesară întrevederea personală și nu s-au petrecut acțiuni procesuale cu participarea clientului, după primele 2-3 întrevederi avocatul informează lunar clientul despre evoluția cauzei sau motivele tergiversării la telefon, prin expedierea unei scrisori sau prin orice alt mod posibil.

4.3. Recomandări, aplicabile în cadrul realizării acțiunilor procesuale:

- 4.3.1. Avocatul participă la toate acțiunile procesuale la care participă clientul, din momentul preluării cauzei și până la finisarea acordării asistenței juridice. Până la începerea oricărei acțiuni procesuale, avocatul se pregătește pentru acțiunea respectivă și pregătește și clientul. Astfel, avocatul explică clientului scopul și procedura acțiunii respective, drepturile clientului, precum și posibilitatea sau necesitatea acestuia de a refuza participarea la acțiunea procesuală respectivă;
- 4.3.2. În timpul acțiunii procesuale, avocatul urmărește asigurarea legalității realizării acțiunii și previne exercitarea

oricărei influențe, ce ar putea în mod obiectiv prejudicia interesele clientului, inclusiv prin repetarea sau invitarea să repete explicațiile sau declarațiile date anterior de către client;

- 4.3.3. În cazul unor suspiciuni de înscriere incorectă sau distorsionare a informației colectate în rezultatul unei acțiuni procesuale, avocatul solicită organului de urmărire penală fotografierea sau înregistrarea video sau audio a acțiunii procesuale. În caz de refuz, avocatul solicită permisiunea de a fotografia sau înregistra cu propriul echipament. În caz de refuz neîntemeiat, avocatul depune plângere la organul ierarhic superior și notează rezervele sale în procesul-verbal și / sau înaintează cerere de recuzare a ofițerului de urmărire penală ori a procurorului, după caz;
- 4.3.4. În timpul audierii clientului, avocatul solicită organului de urmărire penală permisiunea pentru clientul său inițial să povestească fără întreruperi, și doar după aceasta să-i fie adresate întrebări. Avocatul urmărește și obiectează la orice întrebare sugestivă adresată clientului său de către organul de urmărire penală sau alți participanți la acțiunea procesuală;
- 4.3.5. Avocatul va studia procesul-verbal al acțiunii procesuale și se va convinge că faptele constatate au fost descrise detaliat și nu există omisiuni sau date eronate, interpretări ale reprezentantului organului de urmărire penală, (de exemplu la audieri, confruntări se pot întâlni situații când nu sunt scrise declarațiile propriu zise ale persoanei audiate, ci ceea ce a formulat reprezentantul organului de urmărire penală din declarațiile persoanei audiate, în acest caz declarațiile fiind denaturate și încălcându-se prevederile codului de procedură penală). În cazul în care avocatul observă omisiuni sau date eronate incluse în procesul-verbal al acțiunii procesuale, acesta va scrie obiecțiile sale în procesul-verbal respectiv. Dacă este cazul, avocatul va depune plângere și / sau va solicita excluderea sau declararea nulității probei respective din prezenta cauză;
- 4.3.6. Dreptul la un proces echitabil implică egalitatea armelor și anume posibilitatea oricărei dintre părți de a-și expune cauza în fața instanței, în condiții în care să nu o dezavantajeze în fața părții adverse. Acest principiu presupune și respectarea dreptului la apărare și a contradictorialității, impunând un echilibru între acuzator și apărare. Partea apărării nu are un rol pasiv, adică doar de a monitoriza și reacționa la încălcările părții acuzării, ci unul activ în procesul penal. În acest sens partea apărării urmează să administreze probe și la etapa urmăririi penale. Astfel, apărătorul admis în procesul penal este în drept să solicite și să prezinte obiecte, documente și informații, certificate, caracteristici și alte documente, precum și opinia specialistului. Celelalte probe se obțin prin intermediul organului de urmărire penală, procurorului, judecătorului de instrucție. Apărătorul are dreptul să participe la toate acțiunile procesuale efectuate la solicitarea sa. În acest sens, avocatului i se recomandă să solicite organului de urmărire penală și / sau judecătorului de instrucție să participe la audierea martorilor propuși de apărare, la confruntările solicitate de avocat, chiar dacă acestea sunt efectuate între alți subiecți procesuali decât bănuțul, învinuitul. Astfel, avocatul este încurajat să adopte o strategie de apărare activă de la inițierea cauzei în vederea acordării asistenței calitative clientului său.

4.4. Recomandări, aplicabile în cadrul stabilirii unei măsuri procesuale de constrângere:

- 4.4.1. În cazul aplicării măsurilor procesuale de constrângere clientului său, avocatul ia toate măsurile necesare în vederea aplicării celei mai convenabile măsuri de constrângere, în special, evitarea celor privative de libertate: prezentarea organului de urmărire penală sau instanței de judecată de documente și alte probe ce caracterizează pozitiv personalitatea, starea sănătății, starea familială, starea financiară; dacă clientul nu are loc de trai permanent sau nu este înregistrat la un loc de trai / reședință, solicită ajutorul organelor de asistență socială în vederea plasării temporare a clientului, solicită ajutorul rudelor în vederea acordării unei reședințe temporare și ia alte măsuri rezonabile în vederea prevenirii detenției persoanei din motivul lipsei unui loc de trai permanent. Aceasta din urmă se referă în special la copiii rămași fără îngrijire părintească sau a persoanelor eliberate recent din locurile de ispășire a pedepsei;
- 4.4.2. Până la examinarea demersului procurorului privind aplicarea măsurii preventive sub formă de arest în privința bănuțului, învinutului, apărătorul va studia practica Curții Europene pentru Drepturile Omului, cel puțin pe cauzele moldovenești în referire la dreptul la libertate și siguranță, art.5 CEDO;
- 4.4.3. În cazul ședințelor cu privire la aplicarea măsurii de arest preventiv, avocatul trebuie să ia cunoștință de demersul procurorului și materialele prezentate de procuror, care confirmă temeinicia demersului privind aplicarea măsurii preventive sub formă de arest, în vederea structurării discursului său de combatere a motivelor arestării preventive. În acest sens avocatul în cadrul ședinței de judecată va solicita să fie prezentate și părții apărării materialele din dosarul penal care confirmă necesitatea arestării. Aceste materiale nu sunt doar ordonanța privind pornirea procesului penal, procesul-verbal de reținere, ordonanța privind punerea sub învinuire, ci materialele care confirmă circumstanțele invocate de procuror în demersul său. După caz, rapoartele colaboratorilor de poliție ori declarațiile martorilor cu referire la posibilitatea eschivării clientului de la organul de urmărire penală, ori despre obstrucționarea urmăririi penale de către acesta, materialele caracteristice în privința clientului. Avocatul poate cere să fie făcută mențiune în procesul-verbal al ședinței de judecată dacă i s-au oferit ori nu aceste materiale;
- 4.4.4. Avocatul va opta pentru cercetarea în stare de libertate a clientului său și poate să prezinte probe care justifică cerința sa, acestea fiind de obicei materialele caracteristice, certificate de la locul de muncă, de studii, certificate medicale, etc. De asemenea, avocatul poate să ceară instanței de judecată care examinează demersul privind arestarea preventivă și audierea martorilor, doar că audierea nu se va face referitor la fondul cauzei, fiind relevantă pentru procedurile cu privire la detenția preventivă a învinutului;²
- 4.4.5. În cazul în care în privința clientului a fost aplicată măsura preventivă sub formă de arest preventiv și avocatul consideră că încheierea respectivă nu este

justificată, acesta o atacă cu recurs. În cazul în care judecătorul de instrucție nu a examinat probele prezentate de apărare, avocatul urmează să ceară instanței de recurs examinarea probelor respective;

- 4.4.6. La orice prelungire a mandatului de arest, avocatul combate prezentarea de către procuror a unor noi argumente în vederea prelungirii mandatului de arest și insistă asupra eliberării clientului său.

5. JUDECAREA CAUZEI

5.1. Recomandări, aplicabile la etapa pregătirii și examinării cauzei:

- 5.1.1. După caz, avocatul, ținând cont de circumstanțele concrete ale faptei și în funcție de poziția de apărare adoptată, întocmește referință la actul de învinuire (rechizitoriu) prezentat de acuzare, punctând incertitudinile acuzării;
- 5.1.2. În fiecare cauză avocatul prezintă în ședința preliminară lista probelor în temeiul cărora își formulează poziția apărării pentru a fi cercetate în cadrul judecării cauzei, inclusiv cele ce nu au fost cercetate pe parcursul derulării urmăririi penale, prezentând copii tuturor participanților la cauza respectivă;
- 5.1.3. În scopul asigurării examinării cauzei în ședința de judecată sub toate aspectele și în deplină măsură, avocatul întreprinde cumulul de acțiuni utilizând orice mijloc neinterzis de lege, ce va garanta apărarea efectivă a clientului;
- 5.1.4. Avocatul ține cont de principiul contradictorialității dezbaterilor judiciare și reacționează la orice încălcare a acestui principiu din partea instanței de judecată;
- 5.1.5. Avocatul urmărește ca instanța să asigure desfășurarea judecării cauzei în termen rezonabil, mai ales atunci când se solicită în mod preferențial respectarea acestuia (inculpatul este în arest preventiv) și se va angaja personal să evite tergiversarea din motivul realizării obligațiilor sale. În acest sens, în avocatul utilizează toate pârghiile legale pentru a asigura prezența martorilor solicitați și ia măsurile rezonabile în cazul în care procurorul nu și-a respectat obligațiunea de a asigura prezența martorilor, spre exemplu prin solicitarea excluderii martorului a cărui prezență nu este asigurată;
- 5.1.6. Avocatul urmărește examinarea probelor în ședința de judecată și reține prin înscrisuri / notițe conținutul acestora, completând astfel dosarul în apărare;
- 5.1.7. Avocatul obiectează împotriva acțiunilor ilegale ale tuturor participanților în proces și/sau împotriva acțiunilor președintelui ședinței de judecată, dacă aceasta o cere asigurarea drepturilor și intereselor clientului, urmărind consemnarea acestora în procesul-verbal al ședinței de judecată și/sau examinarea lor de către președintele ședinței de judecată cu emiterea de către ultimul a unei hotărâri referitoare la conținutul obiecțiilor;
- 5.1.8. La audierea inculpatului, părții vătămate, părții civile, părții civilmente responsabile și/sau a martorilor avocatul utilizează metode diversificate de interogare, inclusiv prin adresarea întrebărilor încrucișate;
- 5.1.9. Avocatul lucrează permanent cu materialele cauzei penale, prezentând inculpatului, părții vătămate, martorului imagini video, foto, corpuri delictive, dacă este relevant;
- 5.1.10. În cazul în care avocatul depistează declarații contradictorii ale participanților la proces depuse la urmărirea penală și la examinarea cauzei în instanța de judecată,

2 A se vedea în special art. 5 paragraful 4 CEDO, practicii Curții Europene pentru Drepturile Omului, Hotărârea Plenului CSJ despre aplicarea de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației de procedură penală privind arestarea preventivă și arestarea la domiciliu nr.4 din 28.03.2005.

avocatul va adresa întrebarea cu privire la veridicitatea căror declarații participantul respectiv le susține, cu notarea acestora în procesul-verbal al ședinței și/sau înregistrării răspunsului;

- 5.1.11. Pe parcursul examinării cauzei în instanța de judecată pot apare situații ce țin de posibilitatea învinuirii altor inculpați în vederea apărării clientului său, care pot duce inclusiv la situații de conflict între avocat și client. Conform normelor generale, avocatul apără drepturile și interesele clientului său, iar sarcina învinuirii nu aparține avocaturii, ci procurorului. Însă, pentru îmbunătățirea situației clientului său, avocatul poate să analizeze probele în privința altui inculpat pe care nu-l reprezintă, probe care demonstrează că nu clientul său ar fi comis infracțiunea. Avocatul trebuie să administreze și analizeze doar acele probe care combat învinuirea adusă clientului său sau pun la îndoială această învinuire, ori să analizeze circumstanțele atenuante. Dacă este nevoie, în discursul său avocatul poate să aprecieze circumstanțele ce țin de alt învinuit. Astfel, avocatul urmează să administreze și să analizeze toate circumstanțele care sunt importante pentru clientul său, chiar dacă acestea pun într-o situație mai puțin favorabilă alt inculpat;
- 5.1.12. Avocatul care a intervenit la etapa judecării cauzei în procesul examinării probelor solicită timp suficient și asigurarea posibilităților pentru a lua cunoștință de materialele cauzei, inclusiv de cele deja cercetate în instanța de judecată și a se va pregăti de participarea mai departe la judecarea cauzei. După caz, dacă este nevoie de concretizat anumite circumstanțe, avocatul solicită președintelui ședinței de judecată repetarea cercetării unor probe deja administrate în ședință până la schimbarea avocatului;
- 5.1.13. În cadrul derulării cercetării judecătorești a probelor avocatul, dacă consideră că probele prezentate în instanță sunt insuficiente pentru confirmarea poziției apărării, solicită instanței de judecată amânarea ședinței de judecată pe o perioadă de până la o lună pentru a prezenta probele suplimentare în consolidarea apărării. Această situație apare în cazuri excepționale, când apărarea nu a reușit să colecteze și să prezinte toate probele în termen rezonabil (a se vedea p. 5.1.5.);
- 5.1.14. În cazul modificării învinuirii adusă inculpatului în sensul agravării ei de către acuzare în ședința de judecată, avocatul pregătește o nouă poziție de apărare prin prezentarea unei referințe la învinuirea nou adusă, prezentarea de noi probe, după caz, solicitând termen necesar pentru pregătirea apărării;
- 5.1.15. Avocatul va solicita examinarea corpurilor delict, cercetarea documentelor și proceselor-verbale ale acțiunilor procesuale în orice moment al cercetării judecătorești, atrăgând atenția instanței de judecată asupra circumstanțelor importante și convenabile apărării, urmărind consemnarea acestui fapt în procesul-verbal al ședinței de judecată și / sau înregistrarea acestora conform normelor în vigoare.

5.2. Recomandări, aplicabile la etapa dezbaterilor judiciare și ultimul cuvânt al inculpatului:

- 5.2.1. În fiecare cauză avocatul pregătește pledoaria pentru dezbaterile judiciare, depunând-o instanței sub forma concluziilor scrise, indicând asupra soluției propuse pentru prezenta cauză. După caz, avocatul solicită termen pentru pregătirea pentru dezbateri;

- 5.2.2. Concluziile scrise ale apărării se formulează în baza rezultatelor obținute ca urmare a promovării poziției de apărare și convenite anterior cu clientul. Avocatul nu poate solicita o altă soluție asupra cauzei decât cea acceptată de către client, cu excepția cazului în care clientul recunoaște vinovăția, iar avocatul solicită achitarea persoanei, precum și în situația când clientul este iresponsabil sau minor;
- 5.2.3. Avocatul poate solicita reluarea cercetării judecătorești în cazul în care au apărut probe noi, ce nu au fost examinate în cadrul cercetării judecătorești. În acest caz avocatul urmează să explice instanței care sunt acele probe noi;
- 5.2.4. Avocatul pledează în dezbaterile judiciare în limitele cauzei ce se judecă, dar nu este mărginit în durata de timp. În același timp, se recomandă ca avocatul să-și structureze pledoaria pentru o perioadă de timp rezonabilă, în vederea evitării pierderii atenției instanței. În acest scop, avocatul își pregătește pledoaria din timp, o structurează logic și coerent, recomandabil de a începe și a finisa pledoaria cu cele mai importante aspecte ce urmează a fi reținute de instanță. Nu se recomandă includerea detaliilor ce nu sunt relevante pentru poziția apărării, precum și repetarea detaliată a faptelor, dacă nu se dispută acestea. În timpul prezentării pledoariei, avocatul ține cont de regulile retorice pentru a fi convingător și a capta atenția instanței de judecată. Avocatul poate utiliza imagini și alte mijloace pentru fi mai convingător și a capta atenția instanței de judecată;
- 5.2.5. După caz, avocatul solicită cuvânt în replică în legătură cu conținutul discursurilor celorlalți participanți la proces;
- 5.2.6. Avocatul oferă îndrumare /explicație clientului asupra chestiunilor la care acesta urmează să se refere în timpul alocat ultimului cuvânt;
- 5.2.7. În cazul în care învinuirea nu s-a confirmat, avocatul explică clientului său procedura de reabilitare și de solicitare a reparării prejudiciului cauzat de acțiunile nelegitime ale organului de urmărire penală sau ale instanței de judecată;
- 5.2.8. După pronunțarea și înmânarea copiei de pe sentință, avocatul explică clientului conținutul sentinței în termeni clari și pe înțelesul clientului, precum și modalitatea de utilizare a căilor ordinare de atac ale sentinței.

5.3. Recomandări, aplicabile la judecarea cauzei în apel și recurs:

- 5.3.1. Avocatul declară în termen de apel sau recurs cerere de contestare a hotărârii din numele său sau al clientului, convenind preventiv relativ la conținutul acesteia cu acesta;
- 5.3.2. În cazul în care inculpatul a depus apel în termen și la etapa dată intervine avocatul, ultimul în termen de 15 zile de la data primirii copiei de pe apel va declara apel suplimentar, invocând motivele de fapt și de drept adăugătoare;
- 5.3.3. Avocatul explică clientului chestiunile referitoare la termeni, efectele căilor ordinare de atac și alte aspecte importante cum ar fi repunerea în termen efectul suspensiv, devolutiv și extensiv al apelului; efectul devolutiv și extensiv al recursului; neagravarea situației în propriul apel sau recurs; limitele judecării apelului și recursului etc.;
- 5.3.4. Avocatul, ținând cont de circumstanțele concrete ale faptei și în funcție de poziția de apărare adoptată,

întocmește referință la cererea de apel prezentată de acuzare sau alt participant, evidențiind incertitudinile acuzării și, dacă e cazul, prezentând într-o manieră expresiv pozitivă personalitatea inculpatului;

- 5.3.5. Avocatul va anexa la cererea de apel lista de acte corespunzătoare, dacă a invocat administrarea de noi probe conform procedurii fixate de prevederile legale;
- 5.3.6. Avocatul explică clientului conținutul hotărârii adoptate și eventualele modalități de contestare în instanțele naționale sau internaționale.

6. PROCEDURI SPECIALE

6.1. Judecarea cauzelor cu participarea minorilor:

6.1.1. În procesul de acordare a asistenței juridice garantate de stat minorilor, avocații se conduc de principii adăugătoare principiilor generale și anume:

- 6.1.1.1. principiul asigurării protecției copilului - în orice decizie luată, avocatul se asigură că minorul este în siguranță fizică și psihologică. Avocatul nu se limitează doar la reprezentarea juridică a minorului în cauza relevantă, dar întreprinde acțiuni pentru a asigura integrarea copilului în comunitatea de unde vine și prevenirea săvârșirii repetate a infracțiunilor de către minor,
- 6.1.1.2. principiul respectării demnității copilului - avocatul tratează cu respect minorul, indiferent de vârsta și abilitățile acestuia, implică minorul în toate deciziile relevante apărării acestuia,
- 6.1.1.3. principiul responsabilizării părinților cu privire la exercitarea drepturilor și îndeplinirea obligațiilor părintești - avocatul contactează părinții și explică acestora circumstanțele cauzei și necesitatea implicării responsabile a acestora,
- 6.1.1.4. principiul intervenției multisectoriale - avocatul întotdeauna solicită implicarea asistentului social sau a consilierului de probațiune de la locul de trai al minorului pentru a efectua ancheta socială și a întocmi referatul prezentințial. Avocatul insistă asupra prezenței pedagogului sau psihologului și a cel puțin unuia din părinți sau a reprezentantului legal la orice acțiuni procesuale întreprinse cu participarea minorului;
- 6.1.1.5. discuții confidențiale cu copilul - este important ca avocatul să poarte discuții confidențiale cu copilul în absența părinților lui, care de regulă sunt reprezentanți legali și sunt prezenți la toate acțiunile procesuale. Avocatul explică drepturile și obligațiile într-un limbaj pe înțelesul copilului.
- 6.1.2. Imediat de la preluarea cauzei, avocatul contactează părinții sau reprezentanții legali ai minorului și asistentul social sau ofițerul de probațiune de la locul de trai al minorului pentru a colecta informație relevantă despre starea de sănătate, referințe de la școală, loc de muncă și alte instituții relevante, și alte informații necesare pentru argumentarea aplicării celei mai blânde măsuri preventive, condițiile în care trăiește și este educat minorul, gradul de dezvoltare intelectuală, volitivă și psihologică a lui, particularitățile caracterului și temperamentului, interesele și necesitățile lui, influența adulților asupra minorului, cauzele și condițiile care au contribuit la săvârșirea infracțiunii și alte informații necesare pentru

argumentarea aplicării celei mai blânde măsuri preventive sau pedepse;

- 6.1.3. Arestarea preventivă și arestarea la domiciliu sunt măsuri excepționale, pe care avocatul le contestă în orice circumstanțe de aplicare ilegală a acestora. În cazul în care arestarea preventivă este aplicată, avocatul insistă asupra termenului cel mai scurt posibil. În cauzele penale unde delicvenții minori au săvârșit infracțiuni în privința unor rude din cercul cel mai apropiat, este recomandat ca pe perioada desfășurării procesului penal, copiii să fie transmiși sub supraveghere organului de tutelă și curatelă sau instituției de învățământ, ceea ce va asigura protecția copilului delicvent de alte presiuni și desfășurarea unui proces echitabil. Prin urmare, atunci când a fost luată o decizie de a menține plasamentul minorului într-o instituție de ocrotire socială, iar în cazul în care pe parcurs nu mai persistă motivele care au determinat inițial luarea măsurii, avocatul, ținând cont de interesul superior al minorului, urmează să solicite anularea acesteia. Orice act de executare a acestei măsuri temporare trebuie să aibă ca finalitate scopul ultim al reunirii părintelui cu copilul său;
- 6.1.4. Avocatul ia toate măsurile pentru a asigura încetarea procesului penal la etapa urmării penale. În acest sens, avocatul ia toate măsurile pentru utilizarea uneia sau câteva din următoarele posibilități:
- 6.1.4.1. împăcarea părților - în acest sens avocatul implică activ părinții sau reprezentanții legali ai minorului, poartă discuții privitor ca cauză și prejudiciul pretins cu partea vătămată, negociază acordul de împăcare și recomandă implicarea unui mediator în cazurile relevante,
- 6.1.4.2. înaintează cerere de liberare de răspundere penală a minorilor pe motiv că corectarea este posibilă - în acest sens referatul prezentințial este deosebit de important,
- 6.1.4.3. solicită liberarea de răspundere penală cu tragerea la răspundere contravențională, în cazul în care la pronunțarea sentinței minorul a atins vârsta de 18 ani,
- 6.1.4.4. solicită liberarea de răspundere penală în legătură cu schimbarea situației,
- 6.1.4.5. solicită liberarea condiționată de răspundere penală.
- 6.1.5. Avocatul acordă o deosebită atenție respectării drepturilor minorului de către organul de constatare, organul de urmărire penală și instanța de judecată, reacționând prompt la orice încălcare. În special avocatul insistă asupra locului și formei de audiere a minorului, participarea pedagogului sau a psihologului, asigurând ca prin atitudinea și acțiunile participanților să nu se dăuneze intereselor clientului minor;
- 6.1.6. De regulă ședințele de judecată în privința minorului sunt închise. Dar, în cazurile în care avocatul consideră că o ședință deschisă ar fi mai oportună, spre exemplu ar asigura o prestație mai corectă a tuturor participanților la proces, ceea ce ar aduce un rezultat mai bun clientului său, avocatul discută cu clientul și părinții sau reprezentantul legal al acestuia posibilitatea de a solicita declararea ședinței deschise;
- 6.1.7. Dacă la săvârșirea infracțiunii, împreună cu minorul, au participat și adulți, avocatul va solicita disjungerea cauzei pe cât este posibil, formând un dosar separat;
- 6.1.8. Avocatul urmărește ca instanța de judecată să asigure judecarea cauzei în termen rezonabil;

- 6.1.9. În cazuri excepționale, după consultarea minorului și părinților sau reprezentantului legal al acestuia, avocatul poate solicita instanței de judecată să emită o încheiere despre îndepărtarea minorului din sala ședinței de judecată, dacă prezența minorului la examinarea cauzei sau a anumitor împrejurări i-ar putea cauza acestuia un prejudiciu mai mare decât ar putea fi cauzat de lipsa acestuia de la examinarea cauzei;
- 6.1.10. La finisarea cauzei, avocatul recomandă minorului reprezentat și părinților sau reprezentantului legal al acestuia contactarea instituțiilor sau serviciilor publice și/sau organizațiilor non-guvernamentale ce oferă servicii relevante, care ar putea acorda minorului și familiei acestuia sprijin și consiliere în vederea soluționării traamelor suportate de copil în timpul examinării cauzei, cât și problema sau problemele, care au cauzat comiterea infracțiunii, în vederea prevenirii comiterii noilor infracțiuni de către acesta.

6.2. Acordul de recunoaștere a vinovăției:

- 6.2.1. Avocatul recomandă clientului său să accepte propunerea procurorului de a încheia acordul de recunoaștere a vinovăției doar în cazul în care este sigur că procurorul deține probe suficiente pentru acuzarea clientului său și avocatul este sigur că nu ar putea obține în procesul obișnuit un rezultat similar limitei maxime a celei mai aspre pedepse prevăzute de legea penală pentru infracțiunea respectivă, redusă cu o treime;
- 6.2.2. Avocatul explică detaliat consecințele încheierii acordului de vinovăție pentru client, inclusiv avantajele și dezavantajele acestuia din perspectiva apărării drepturilor clientului;
- 6.2.3. În cazul în care clientul a decis încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, avocatul îl asistă la toate etapele de negociere și încheiere a acestuia și participă la ședința cu privire la acceptarea acordului de recunoaștere a vinovăției.

7. EXECUTAREA PEDEPSEI

- 7.1. În scopul protecției drepturilor, libertăților și intereselor legitime ale persoanei, precum și acordarea de ajutor condamnaților la adaptarea lor socială, avocatul se informează despre modul și condițiile executării pedepsei, mijloacele de corijare a condamnaților, modul de executare a măsurilor de siguranță și preventive;
- 7.2. Avocatul informează clientul despre caracterul obligatoriu al hotărârilor judecătorești definitive, devenind executorii și a ordonanțelor procurorului privind încetarea urmăririi penale;
- 7.3. Avocatul urmărește procesul de soluționare a chestiunilor prevăzute de lege de către instanță în procesul de executare a hotărârilor judecătorești și explică clientului posibilitatea și ordinea legală a contestării acestei proceduri;
- 7.4. În cazul în care există suspiciuni și neclarități ce au apărut în procesul punerii în executare a pedepselor, avocatul se va adresa cu cerere către instanța care a adoptat hotărârea ce a rămas definitivă pentru a obține explicații pe acest fapt;
- 7.5. Avocatul îndrumă și explică clientului modalitatea de solicitare a reabilitării judecătorești, care urmează a fi adresată instanței de la locul de trai al persoanei care solicită reabilitarea.

8. RECOMANDĂRI CU PRIVIRE LA ȚINEREA DOSARULUI ÎN APĂRARE

- 8.1. Dosarul conține atât documente procesuale, cât și notițele personale referitoare la discuțiile purtate pe cauze, evoluția strategiei de apărare și orice altă informație relevantă apărării clientului său;
- 8.2. Materialele dosarului în apărare conțin informații cu privire la următoarele aspecte ce țin de asistența acordată de avocat clientului respectiv:
- 8.2.1. Informații despre consultarea clientului. Se recomandă avocaților să noteze în scris aspectele principale ce țin de discuțiile cu clientul, cum ar fi explicarea strategiei de apărare, recomandări pentru anumite măsuri sau procesuale, întrebările adresate de client, întrebările adresate de avocat clientului, recunoașterea sau nerecunoașterea vinovăției, posibilitatea încheierii acordului de împăcare etc. Notițele în scris sunt necesare a asigura înțelegerea deplină de către client a strategiei de apărare, precum și pentru a ajuta avocatul să-și mențină coerența pe parcursul cauzei. De asemenea, notițele în scris ale avocatului pot servi drept probă pentru avocat în cazul unei eventuale acțiuni de rea-credință din partea clientului. Astfel, avocatul va include în dosar informația despre volumul, durata, periodicitatea consultațiilor oferite clientului, inclusiv sumarul acestora sau notițele esențiale cu privire la consultația oferită;
- 8.2.2. Notițele avocatului despre apărarea exercitată. Acestea conțin informații despre planificarea apărării și strategia de apărare promovată de avocat în cadrul cauzei respective. Este recomandabil ca înainte de fiecare acțiune cu participarea clientului la urmărirea penală ori în instanța de judecată avocatul să se pregătească minuțios, inclusiv să-și pregătească întrebările în scris față de clientul său și față de alți participanți la proces. De asemenea, acestea pot conține sumarul discuțiilor efectuate cu orice persoane în vederea colectării probelor și reprezentării clientului;
- 8.2.3. Copii ale materialelor din dosarul penal. Poate fi copiat întregul dosar penal, fapt care îmbunătățește calitatea lucrului avocatului în special lucrul cu probele acuzării, analiza acestora și aducerea contraargumentelor în instanță. În mod obligatoriu, copiile următoarelor materiale din dosarul penal trebuie incluse în dosarul de apărare: copii de pe hotărârile care se referă la drepturile și interesele persoanei pe care o apără și alte hotărâri și acte din dosar ce se referă la momentele principale de desfășurare a cauzei penale, cum ar fi spre exemplu copia ordonanței de pornire a procesului penal, copia ordonanței de recunoaștere în calitate de bănuț, copia procesului-verbal de reținere, ordonanța ori încheierea privind aplicarea măsurii preventive față de client, ordonanța de punere sub învinuire, ordonanțe de numire a expertizei, rapoarte de expertiză, etc.; copii ale proceselor-verbale ale acțiunilor de urmărire penală efectuate cu participarea clientului;
- 8.2.4. Copii ale actelor întocmite de avocat (plângeri, obiecții, cereri, apeluri recursuri, demersuri, referințe, susțineri verbale etc.);
- 8.2.5. Copii ori informații cu referire la probele apărării, inclusiv ale materialelor ce caracterizează pozitiv personalitatea clientului, dacă există,

- 8.2.6. Instrucțiunile clientului, dacă există,
- 8.2.7. Contabilizarea lucrului efectuat și actul de predare primire a serviciilor de asistență juridică. Se recomandă ca dosarul să includă informația cu privire la volumul orelor utilizate de avocat pentru asistența oferită clientului și actul de predare primire. De asemenea avocatul poate elabora un chestionar model pentru a fi completat de client la finisarea acordării asistenței juridice, în vederea colectării opiniilor clientului despre calitatea prestației avocatului. Acestea ulterior ar putea ajuta avocatul să-și îmbunătățească activitatea.

8.3. Se recomandă ca fiecare dosar în apărare să fie structurat în conformitate cu ordinea cronologică de îndeplinire a acțiunilor sau întocmire a actelor incluse în dosar sau clasificarea materialelor după tipul acestora (spre exemplu probe, acte procesuale și copii ale materialelor din dosarul penal, plângeri și contestații ale avocatului etc.). Dosarul urmează să conțină un borderou de enumerarea a actelor din dosar (conținutul dosarului). Dosarul poate fi ținut în formă electronică sau fizică, la discreția avocatului, dar să fie posibil de prezentat la necesitate dosarul structurat;

8.4. După finisarea cauzei, dosarul în apărare se păstrează, conform legislației în vigoare, în arhiva cabinetului sau a biroului.

* * *

Mulți dintre cei ce eșuează în viață sunt persoane care nu au realizat cât de aproape au fost de succes în momentul când au renunțat.

(Thomas A. Edison)

Dacă stai să judeci oamenii, nu mai ai timp să-i iubești.

(Maica Tereza)

O mamă riscă întotdeauna să fie judecată de propriii săi copii.

(Anonim)

Pe lângă farmec, frumusețea simplă pare fadă, săracă și proastă.

(Henry Frederik Amiel)

Știați că:

- **Timpul corect pentru a bea apă va îmbunătăți eficacitatea ei pentru corpul uman.**
- **Doua pahare de apă imediat după trezire, ajută la activarea organelor interne.**
- **Un pahar de apă cu 30 de minute înainte de masă ajută digestia.**
- **Un pahar de apă înainte de a face baie ajută la scăderea tensiunii sanguine.**
- **Un pahar de apă înainte de culcare ajută la evitarea unui atac cerebral sau de cord.**
- **Dacă începeți ziua cu o cană de infuzie din frunze de păpădie nu numai că veți pierde un kilogram pe săptămână, ci întregul Dvs. organism vi se va curăța de toxinele acumulate.**